

La sindicatura electoral de l'1-O: «Hi tornariem a participar»

Els síndics Jordi Matas, Tània Verge i Josep Pagès denuncien un atac contra la llibertat acadèmica i carreguen contra la repressió del Tribunal Constitucional i la Fiscalia

Quatre dels cinc síndics de l'1-O, en una imatge d'arxiu | Sindicatura de l'1-O

Ja fa més de tres anys del referèndum i la declaració d'independència, però la repressió continua. Després de diversos ajornaments, dimarts vinent arrenca el judici a la sindicatura electoral de l'1-O, integrada pels acadèmics Jordi Matas, Tània Verge, Josep Pagès, Marta Alsina i Marc Marsal, amb peticions de pena de dos anys i nou mesos de presó pels delictes de desobediència i usurpació de funcions. La seva va ser la primera querella contra el referèndum i el Tribunal Constitucional va tenir un paper determinant -amb peticions de multes desorbitades- per fer embarrancar l'organisme que havia de vetllar perquè es complissin les garanties del referèndum.

En aquesta entrevista amb **NacióDigital**, parlem amb tres dels cinc membres de la sindicatura, Jordi Matas, Tània Verge i Josep Pagès, que deixen clar que "tornarien a acceptar l'encàrrec" que els va fer el Parlament l'any 2017. Denuncien que el seu cas es tracta d'un atac a la llibertat acadèmica i a la responsabilitat que tenen els acadèmics de fer transferència de coneixement i col·laborar amb les institucions. En aquest sentit, reivindiquen el suport rebut per part de les principals associacions de Ciència Política del món, que no es pronuncien fàcilment. Tres anys després, repassen les lliçons apreses de l'1-O i lamenten que els dirigents polítics que el van impulsar en el seu moment no hagin reivindicat prou aquella jornada ni n'hagin sabut fer una bona lectura.

- Fa més de tres anys de la tardor de 2017. Com han viscut tot aquest procediment penal?

- Tània Verge (T.V.): La primera querella relacionada amb el procés la vam rebre nosaltres, amb

la idea de destruir un dels símbols del referèndum i generar el relat que l'1-O no tenia garanties. Per això es va atacar l'òrgan que havia de vetllar per la transparència, la imparcialitat i les garanties dels drets polítics del referèndum. La Fiscalia presenta una querella abans que el Tribunal Constitucional hagi dit res, una querella preventiva. Després el TC utilitza la capacitat que li atorga la reforma de la llei orgànica -molt criticada- que executa les seves pròpies resolucions: 12.000 euros per persona i dia en cas de no renunciar a l'encàrrec. El TC va entrar en tromba i va aconseguir que el Govern ens demanés que presentéssim la dimissió, però la querella, redactada per intimidar i amb poca prova, va seguir el seu curs.

- Jordi Matas (J.M.): La sensació és que portem tres anys i mig enmig d'una causa general, que ha afectat molts àmbits i té per objectiu la dissidència política i la voluntat d'expressió en un referèndum. Hem rebut pressió judicial des del primer dia, i la Fiscalia hauria de reflexionar sobre les funcions que ha d'exercir. En aquests anys no ha exercit les funcions que té constitucionalment assignades. També hi ha hagut una repressió política, no oblidem que PP, PSOE i Ciutadans van perpetrar-la. I en el nostre cas, també hi ha hagut una repressió com a acadèmics i com a professionals. Estem estupefactes i atònics de veure com el dret no importa i els arguments tampoc en tots els judicis que s'han fet fins ara. Hi ha una intervenció ideològica i política en contra de la dissidència i dels valors democràtics de l'1-O.

Jordi Matas: "Portem tres anys i mig enmig d'una causa general, que ha afectat molts àmbits i té per objectiu la dissidència política"

- La Fiscalia demana penes de presó i inhabilitació.

- Josep Pagès (J.P.): És pura persecució sense fonament. Hi ha uns fets concrets que donen lloc a dues acusacions alternatives: desobediència a l'autoritat i alternativament penes de desobediència de particulars i un delictes d'usurpació de funcions. Aquí es demostra la voluntat persecutòria de la Fiscalia. Per uns mateixos fets ens demana un tipus penal que requereix ser una autoritat i, si no, en demana un altre en què no es necessita ser una autoritat. L'acusació apareix pocs dies després de l'aprovació de les lleis de desconnexió, i la querella és un instrument jurídic, les multes del TC que s'imposen dies després i mostra que repeteixen una altra sanció. És un cas claríssim de dues persecucions per uns mateixos fets. El Tribunal Europeu de Drets Humans ha dit que les multes d'un tribunal constitucional no són compatibles amb una persecució penal. Arribem a un judici penal buit de contingut. És preocupant l'actitud de la Fiscalia en contra d'uns acadèmics.

- T.V.: Ha sorprès molt en l'àmbit internacional, especialment a persones vinculades a la Universitat i a les principals associacions de Ciència Política del món, l'estatunidenca, la canadense o la del Regne Unit. Clamen al cel que es pugui condemnar acadèmics per participar en processos electorals, quan és una pràctica molt estesa. Aquest reconeixement dels fets ens ve des de l'àmbit internacional. La persecució ideològica, la vulneració de la llibertat acadèmica... Són arguments exposats per les associacions de Ciència Política. La llibertat acadèmica té a veure amb la llibertat d'expressió, i anem veient diferents maneres que té l'estat espanyol de vulnerar drets fonamentals a través de la causa general contra l'independentisme.

- J.M.: La inhabilitació fa referència al dret de sufragi passiu, a ostentar càrrecs de designació política i per formar part de sindicatures o juntes electorals. La Fiscalia no demana cap mena d'inhabilitació per la nostra activitat professional o acadèmica.

Tània Verge: "La llibertat acadèmica és una de les bases de la societat en democràtica"

- Per què creuen que és un atac a la llibertat acadèmica?

- T.V.: La Universitat fa docència, recerca i transferència de coneixement. És part inherent a la nostra tasca professional fer aquest retorn a la societat i col·laborar, entre d'altres, amb les institucions. Estudiem partits, processos electorals i la ciutadania, i la possibilitat de participar en una sindicatura electoral forma part d'aquesta transferència de coneixement, i així ho han recollit des de la UNESCO o el TEDH. La llibertat acadèmica és una de les bases de la societat en democràtica.

- J.M.: És important el concepte de llibertat acadèmica, que va més enllà de la llibertat de càtedra. Si el Parlament t'encarrega qualsevol activitat d'assessorament o col·laboració, i més si és per garantir un referèndum, la nostra responsabilitat acadèmica ens empeny a acceptar aquest encàrrec. Quan veiem que la Fiscalia s'encarrega de reprimir la llibertat acadèmica, veus acadèmiques o associacions com l'americana o la britànica van denunciar aquesta vulneració.

- T.V.: L'associació americana i la britànica es van posicionar el 2018 per persecució contra acadèmics en dos casos, a Hongria i als Emirats Àrabs Units. Són molt restrictius amb els posicionaments, i déu-n'hi-do amb qui toca comprar l'estat espanyol: Hongria, que ja sabem la deriva autoritària i regressiva en drets, i els Emirats Àrabs Units, que és una altra lliga pel que fa a la garantia de l'estat de dret i dels drets i les llibertats.

Jordi Matas: "Ara podem dir que els rectors ens donen suport, abans ens havien ignorat"

- Els claustres de les universitats els han donat suport. Els rectors també?

- J.M.: La renovació que hi ha hagut als rectorats ens ha afavorit. Ara tenim rectors a la UAB i a la UB que defensen els drets fonamentals. El de la UPF sempre ha estat al nostre costat, i la resta anaven darrere de la rectora de la UAB i del de la UB. En aquest moments, des de fa dos mesos, podem dir que els rectors ens donen suport. Abans no ho havíem pogut dir i ens havien ignorat.

- T.V.: En el cas de la UPF, el rectorat va emetre un comunicat just després de saber-se l'escrit de Fiscalia demanant la retirada de les acusacions i l'absolució. Deia que les acusacions no estaven fonamentades i atacaven la llibertat acadèmica. Ens va doldre moltíssim el cas de la UB i la UAB, perquè era on estaven vinculats, respectivament, en Jordi [Matas] i en Marc [Marsal], i en Josep [Pagès]. I més sent universitats on hi havia presos i exiliats. A la Pompeu hem tingut persones encausades en altres processos, com la persecució a l'Hèctor López Bofill, el cas de la Mireia Boya o el meu. De tota manera, la representació i la sobirania de la Universitat rau en els claustres, i aquí el suport va ser unànim.

Josep Pagès: "El Parlament ens ha donat suport, no sento que se'ns hagi oblidat o deixat de banda"

- Creuen que el Govern els ha fet prou costat?

- J.P.: El Govern com a tal no ens ha donat suport, però els seus membres sí, i el Parlament va aprovar una resolució de suport a la sindicatura i denunciant la persecució de l'Estat a finals de 2018. La institució que ens havia de donar suport era el Parlament, que és qui ens va nomenar, i ens el va donar. No sento que se'ns hagi oblidat o deixat de banda.

- T.V.: Hem rebut suport de Junts, ERC i la CUP, i també dels comuns. A l'Ajuntament de Barcelona hem rebut suport d'aquests grups. També ens va rebre el president Torra, el president Torrent i el secretari general d'Universitats. Si parlem del Govern, la secretaria d'Universitats també en forma part. Òmnium i l'ANC també ens han inclòs en les seves campanyes de denúncia de la repressió. I no parlem de la infinitat de col·lectius més petits arreu del territori que també ens han acompanyat. A banda del grup de suport que tenim.

- J.M.: És important que al Parlament hi hagués una interpel·lació, que va passar a ser moció i això ja demana més resposta governamental. Hi ha molta gent represaliada en aquests tres anys. El judici al Suprem, persones vinculades a partit, gent de primera línia política represaliada. No dic que se'ns hagi deixat de banda, però hem d'entendre que hi ha molta gent afectada. Que hi hagi hagut una moció parlamentària de suport als síndics, una declaració del ple de l'Ajuntament de Barcelona, o dues recepcions per part del president Torra, és important. Som una causa més d'aquesta macrocausa.

Josep Pagès: "La imposició de multes per part del TC va ser absolutament fora de lloc"

- Es van plantejar desobeir després de l'amenaça del TC?

- T.V.: Vam entendre, quan el Govern ens planteja que deixem el càrrec, que formàvem part d'un procés. No hi participàvem a títol individual, érem un òrgan designat pel Parlament i la decisió s'havia d'emmarcar en les decisions que s'anaven prenent en relació amb el referèndum. Sortir nosaltres amb una posició diferent no hauria encaixat.

- J.P.: Ens vam posar a disposició del Govern. D'acord amb la repressió que ens aplicaven i amb la imposició de multes, va ser decisió del Govern demanar-nos que renunciéssim als nomenaments del Parlament. La imposició de multes per part del TC -que podien pujar fins a 30.000 euros per persona al dia- va ser absolutament fora de lloc. Va ser una mostra més d'una repressió injustificada, persecució per la persecució.

- J.M.: Vam ser nomenats com acadèmics i professionals, i teníem la funció de garantir l'objectivitat, la transparència i la imparcialitat del referèndum. A més amb un encàrrec d'una noblesa i importància extraordinàries, avalat per una majoria qualificada del Parlament. El Govern va decidir el que va decidir i és evident que això et genera certa frustració, perquè et dol no acabar l'encàrrec que et fan. La repressió va arribar de seguida i l'estocada al referèndum va arribar de seguida, i cal situar-nos en aquell context convuls. Veníem del 20 de setembre.

- El referèndum podia tenir validesa sense una sindicatura electoral?

- J.M.: Els observadors internacionals van arribar a la conclusió que mai havien vist un estat que posés tantes traves a tots els elements que garanteixen la qualitat d'un referèndum. Tampoc havien vist mai que hi hagués un estat que reprimís amb tanta duresa la celebració d'un

referèndum. Van quedar atònits quan van visitar alguns col·legis electorals. Tampoc havien vist mai que un poble reaccionés amb tanta dignitat per defensar urnes i centres. Si analitzes totes les garanties del referèndum, la repressió va fer que algunes d'elles quedessin malmeses. Ara bé, els observadors també van dir que l'1-O havia de tenir una lectura política i un recorregut polític, i això és important.

- T.V.: El govern de Mariano Rajoy va sortir a celebrar que s'havien carregat les garanties del referèndum. Això anava molt més enllà d'aconseguir forçar la dimissió de la sindicatura. Amb sindicatura o sense, la violència policial i la intimidació de l'Estat era la principal vulneració de l'exercici de drets polítics. La responsabilitat és exclusiva de l'Estat, que fa un ús il·legítim de la força per reprimir una expressió d'una voluntat política compartida pel 80% de la població. L'estat espanyol podria haver acordat el referèndum i acceptar-ne el resultat, podria no haver reconegut el caràcter vinculant del referèndum però acceptar la necessitat d'establir una negociació política o podria haver ignorat el referèndum però no utilitzar la força. La resposta que va triar va ser la pitjor.

Jordi Matas: "No s'ha reivindicat prou l'1-O, no han sabut llegir el que va passar"

- Ara es torna a plantejar la necessitat de fer un altre referèndum. Quines lliçons s'han après de 2017?

- J.P.: Hem constatat l'oposició frontal de l'Estat a permetre aquest tipus de processos democràtics. Per tant, hi ha una necessitat de contrastar de nou aquesta posició de l'Estat, fer-ho seriosament, amb dades i amb una voluntat d'entesa, però també, si l'Estat no ho permet, no podem renunciar al nou referèndum. Hi va haver un debat sobre si l'1-O havia de ser el definitiu i si la qüestió ara es reduïda a aixecar o no la DUI. Penso sincerament que no hem de tancar portes i que les circumstàncies polítiques poden arribar a permetre un nou referèndum en els anys vinents. Les lliçons són que vam treballar units per fer l'1-O, amb un acord molt ampli i amb molta lleialtat entre tots.

- T.V.: Cap nació sense estat renuncia a poder-se autodeterminar. És un dret reconegut en l'àmbit internacional. Veiem com Escòcia ha posat sobre la taula un segon referèndum, i ara mateix el govern del Regne Unit no està disposat a autoritzar-lo. Hem de reivindicar la legitimitat de plantejar un nou referèndum amb les lliçons apreses, com l'acord entre forces polítiques i les organitzacions de la societat civil. Aquest acord també hauria d'incloure el post-referèndum: què implica, a partir de quins resultats, què pot passar si organitzes un referèndum en un estat que està disposat a tot. Pel que fa a l'organització i planificació, l'escenari ha de ser diferent, perquè comptem amb més cartes sobre la taula. Superar el 50% el 14-F continua desincentivant l'Estat a permetre un referèndum.

- J.M.: Quan es va fer l'1-O hi va haver diverses organitzacions internacionals que apostaven clarament per la solució via referèndum acordat. La solució és aquesta i compta amb el suport popular. Jo ara mateix no veig un referèndum acordat i tampoc que totes les forces polítiques van tirar endavant l'1-O s'arremanguessin per tornar-ho a fer. Hem après com reacciona l'Estat, sabem què pot implicar l'article 155. També que el TC està polititzat i ajuda a la repressió, i com les gasta la monarquia espanyola. També sabem l'abast de la força popular, ningú s'imaginava que participarien més de dos milions de persones. I coneixem la incapacitat dels polítics per fer lectures d'actes de desobediència civil com el de l'1-O. Em dol profundament que tot el que va passar aquell dia, amb molta gent que s'hi va jugar la pell, quedi en un calaix cada vegada més amagat. No s'ha reivindicat prou l'1-O, no han sabut llegir el que va passar ni fer el recorregut que la dignitat del poble de Catalunya es mereixia. Lamento que els dirigents polítics, que van creure en l'1-O, no hagin estat a l'altura.

Tània Verge: "La incapacitat de l'Estat per afrontar el conflicte polític farà inevitable en algun moment la independència de Catalunya"

- T.V.: També hem constatat que cap conflicte polític es resol mai per la via penal. El compte enrere el té el govern espanyol: pot continuar alienant població catalana i eixamplant la distància insalvable. No només no vol afrontar la resolució política del conflicte, sinó que no respecta l'autogovern. Ho veiem contínuament amb les lleis que suspèn el TC. L'Estat és incapaç de veure a venir el canvi generacional, com veiem aquests dies al carrer. La incapacitat de l'Estat per afrontar el conflicte polític farà inevitable en algun moment la independència de Catalunya.

- Vist en perspectiva, tornarien a acceptar l'encàrrec de fer de sindicatura electoral?

- T.V.: És part de la nostra activitat acadèmica fer aquesta transferència de coneixement. És un nomenament del Parlament, té tota la legitimitat i és on rau la sobirania popular. No hi ha cap mena d'obstacle perquè ningú de l'àmbit acadèmic es negui a participar-hi, i menys quan parlem de l'exercici de drets polítics. Sense cap mena de dubte hi tornariem a participar.

- J.P.: El fet de poder col·laborar en una petició que et fa el Parlament, que dona resposta a una demanda àmplia de la societat, és molt més positiu que les conseqüències negatives que comporta. Aquestes conseqüències es redueixen a una repressió penal que, amb un coneixement jurídic mínim, es veu clarament que és injustificada, que busca inocular la por en els ciutadans. La repressió reforça les nostres conviccions i ens fa més atrevits per defensar els nostres drets. La querella, mancada de fonament, la vindrà a defensar un fiscal i es trobarà que no té res on agafar-se. L'acusació de malversació va caure, nosaltres sabíem que no cobraríem res ni tindríem cap dieta. L'evolució dels fets ha fet encara més falsa la querella.

- T.V.: Tampoc veig quina reeducació per a la reinserció se'ns podria aplicar. L'absurditat d'aquestes acusacions polítiques és que no hi ha reeducació possible. Continuariem atemptant contra la llibertat d'expressió i continuaria sent persecució ideològica.

- J.M.: La repressió busca que siguem més porucs i ens amaguem, i renunciem a les nostres conviccions. De cap manera, hem consolidat molt més els nostres valors. Per responsabilitat política, social i acadèmica, evidentment que si ens tornessin a fer el mateix encàrrec el tornariem a acceptar.